

Sociálne nerovnosti v EVS: názory, očakávania a súvislosti

Medzinárodná konferencia:

**„Lojalita a protest v českej a slovenskej spoločnosti v perspektíve
výskumu hodnôt“, 4. – 5. október 2018**

Mgr. Katarína Strapcová, PhD.

Sociologický ústav SAV, Bratislava

**Prezentácia projektu *APPV č. 15-0653 Hodnoty v dynamike spoločenských
zmien na Slovensku a v Európe (HODYSE)***

Ako rezonujú otázky sociálnych nerovností

- Aká je percepcia nerovností vo verejnosti?
- Snaha zmapovať bežné uvažovanie o nerovnostiach, legitimitate existujúcich nerovností, úvahy o príčinách chudoby a pod.
- Akými hodnotami sú podmienené názory bežných ľudí?
- Aké je naladenie verejnej mienky, a či podlieha výraznejším zmenám v čase?
- Existujú výraznejšie názorové rozdiely v Čechách a na Slovensku?

Vnímanie základných princípov spravodlivosti

Existencia nerovností ako dôsledok nedostatku vzácnych zdrojov (najčastejšie ekonomické zdroje a problém ich prerozdelenia) → regulácia dostupnosti zdrojov prostredníctvom prijateľných princípov sociálnej spravodlivosti, ktoré jednotlivé skupiny akceptujú → legitimita sociálnych nerovností

Najčastejšie typológia 5 základných princípov soc. spravodlivosti:

1. **Princíp zásluh, výkonu (achievement principle)**
2. **Princíp súladu vstupov a výstupov (equity principle)**
3. **Princíp rovnosti (equality principle)**
4. **Princíp rovnosti príležitostí (equal opportunity)**
5. **Princíp potrieb (need principle)**

V EVS skúmame podporu troch princípov: princípu zásluh, potrieb a rovnosti

Vnímanie úlohy spoločnosti pri presadzovaní princípov sociálnej spravodlivosti

O čo by sa mala postarať spoločnosť? Povedzte prosím o každom z nasledujúcich tvrdení, nakoľko je pre Vás dôležité.

1 = veľmi dôležité, 2 = skôr dôležité, 3 = nie veľmi dôležité, 4 = vôbec nie je dôležité

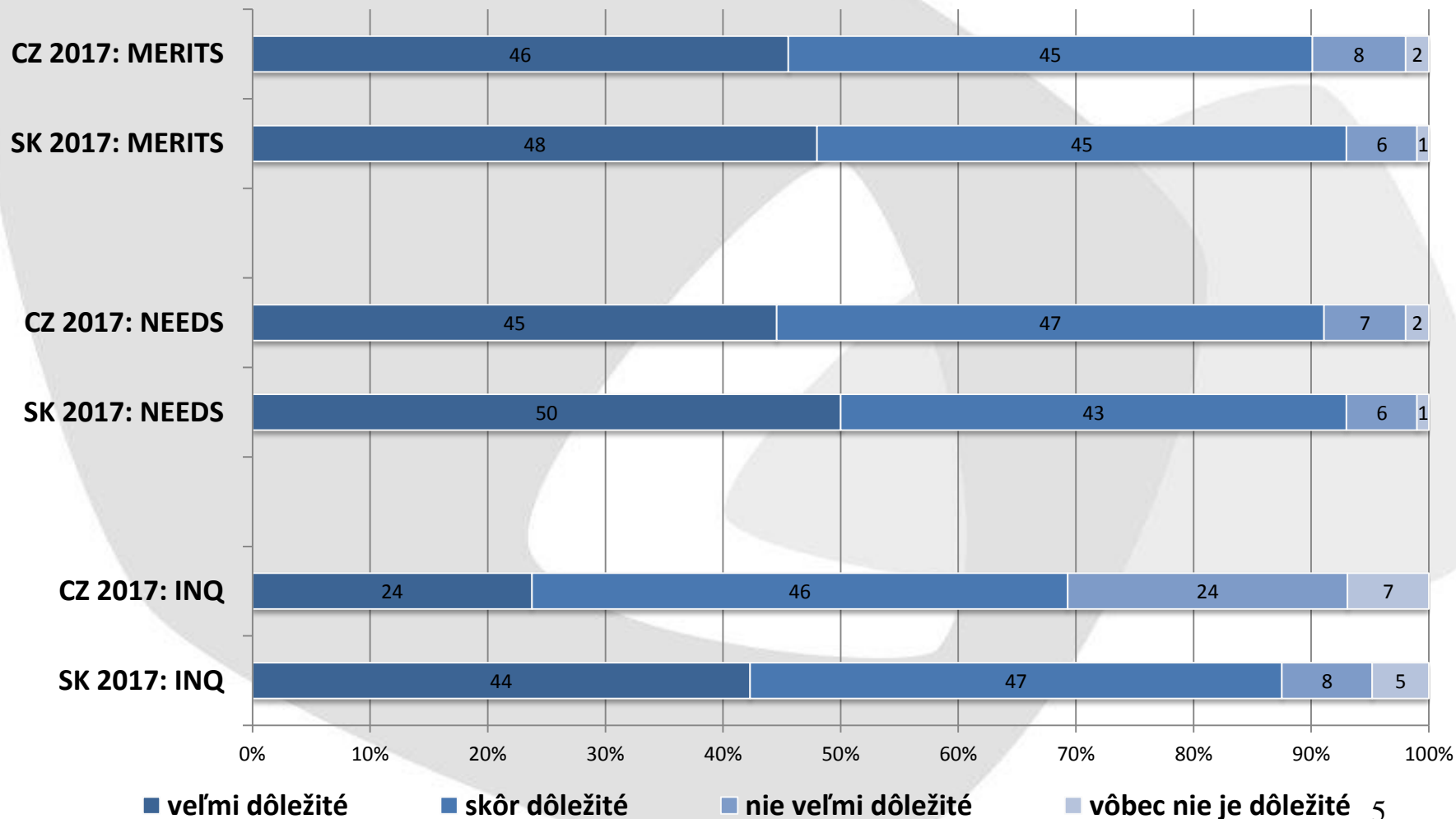
*Odstraňovať veľké príjmové nerovnosti medzi občanmi.
Zabrániť veľkým príjmovým nerovnostem mezi občany.*

Zaručiť všetkým uspokojovanie základných potrieb ako je strava, bývanie, oblečenie, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť.

*Zabezpečiť ľuďom uznanie podľa ich zásluh (ich výsledkov práce).
Oceňovať ľudí za jejich výsledky.*

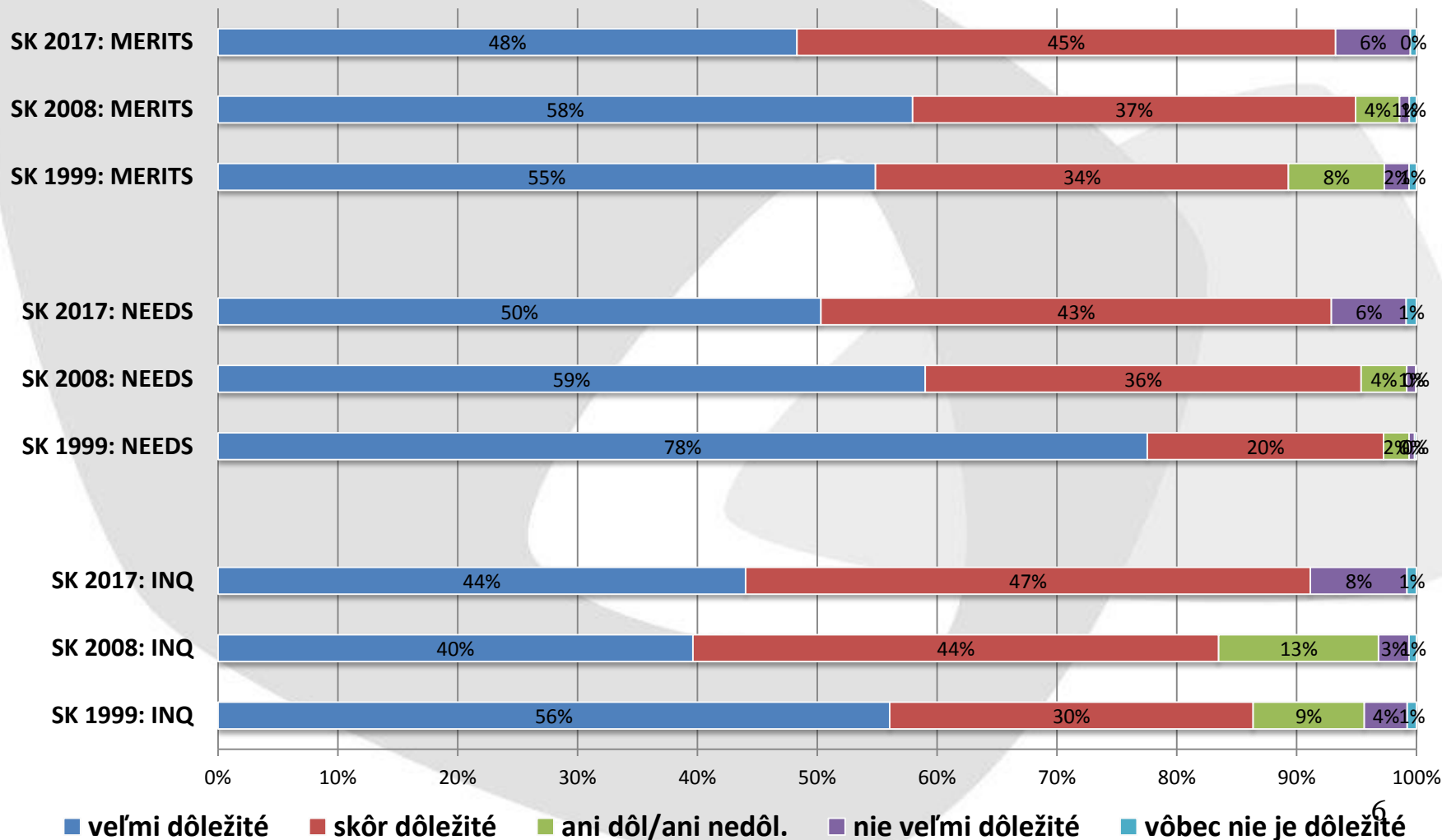

O čo sa má spoločnosť postarať : odstraňovať (zabrániť) príjmové nerovnosti (INQ), zabezpečiť základné potreby (NEEDS), zabezpečiť uznanie podľa zásluh (MERITS)

SK 1999-2017: O čo sa má spoločnosť postarať: odstraňovať príjmové nerovnosti (INQ), zabezpečiť základné potreby (NEEDS), zabezpečiť uznanie podľa zásluh (MERITS)

Sociálna pomoc a opatrenia proti (ekonomickým) nerovnostiam ako súčasť základných charakteristík demokracie

Keď hovoríme o demokracii, mnohé veci sú dôležité, ale nie všetky sú základnými charakteristikami demokracie. Povedzte prosím o každom z nasledujúcich tvrdení, nakoľko je podľa vás dôležité pre demokraciu.

1 = nie je to základná charakteristika demokracie

10 = určite to je základná charakteristika demokracie

+ je to nedemokratické (spontánne)

Vlády zdaňujú bohatých a podporujú chudobných. (TAX)

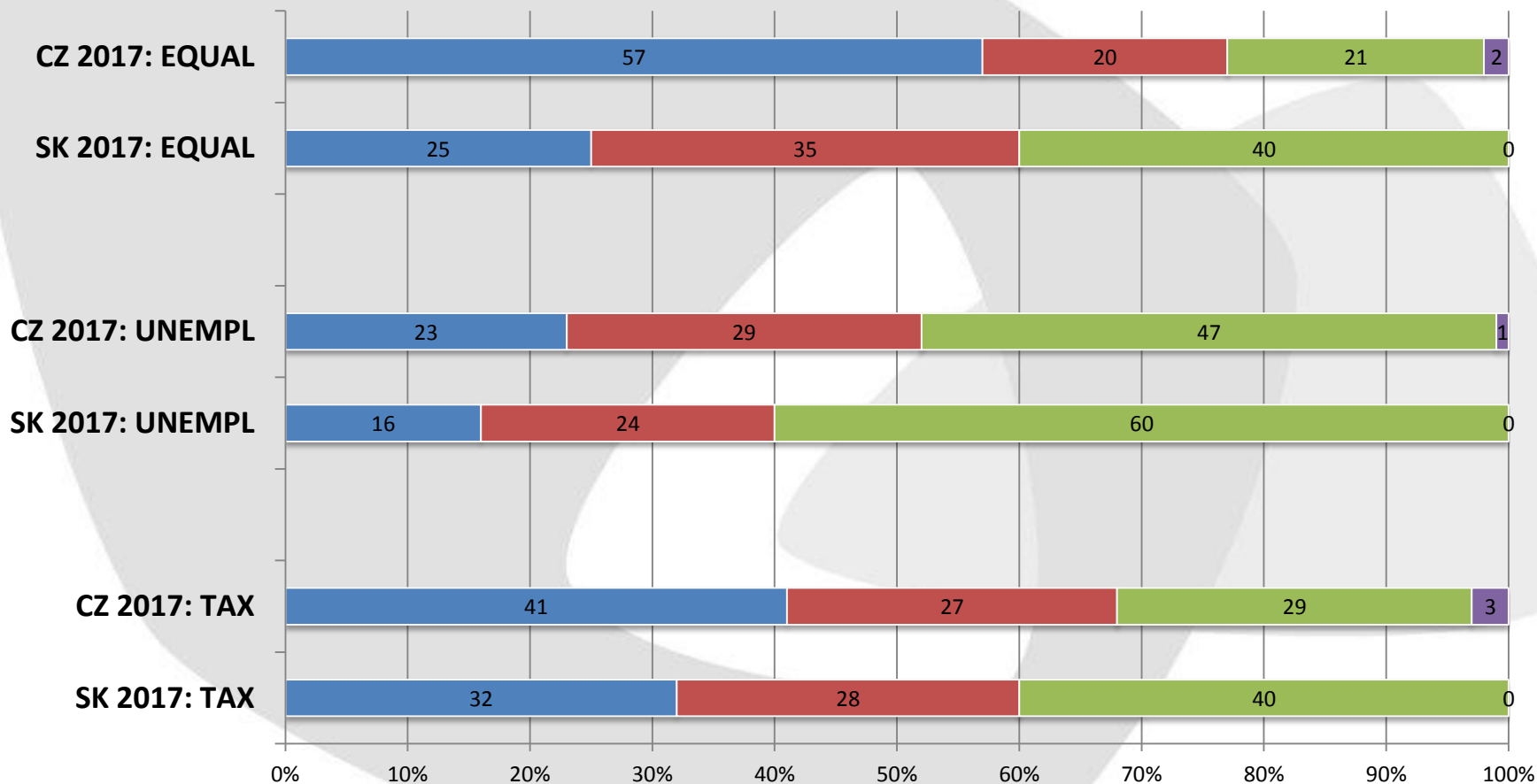
V prípade nezamestnanosti ľudia dostávajú pomoc od štátu. (UNEMPL)

Štát zabezpečuje rovnosť príjmov. (EQUAL)

Štát se stará, aby príjmy všetkých ľudí boli rovnaké.

Základné charakteristiky demokracie: zdaňovanie bohatých a podpora chudobných (TAX), podpora nezamestnaným (UNEMPL), rovnosť príjmov (EQUAL)

■ nie je to základná char. demokracie ■ stred ■ je to základná char. demokracie ■ je to nedemokratičké

PESIMISTICKÉ VNÍMANIE welfare state

- **negatívne (nezamýšľané) dôsledky existencie sociálneho štátu**
- **pesimisti, okrem kritiky vysokých ekon. výdavkov, konštatujú:**
 - 1. pokles sociálneho kapitálu = dôvera a dobrovoľníctvo,**
 - 2. pokles úrovne občianskej morálky = zhovievavosť k neplateniu daní, úplatkom, poberanie príspevkov bez nároku a pod.,**
 - 3. klesajúcu úroveň neformálnej solidarity = záujem o životnú situáciu soc. odkázaných skupín (starí ľudia, chorí a hendik. ľudia, nezamestnaní, prisťahovalci)**
- **občianska spoločnosť je vytláčaná a vytráca sa, čoraz viac intervenuje sociálny štát a jeho inštitúcie**
- **ohrozenie sociálnej solidarity a narúšanie obvyklých vzťahov vzájomnej zodpovednosti, stráca sa spontánna ochota spolupracovať, zároveň stúpa závislosť od štátu**
- **argumentácia, že sociálne výdavky narušujú bezprostredný pocit súcitu so sociálne odkázanými (lebo štát sa postará)**

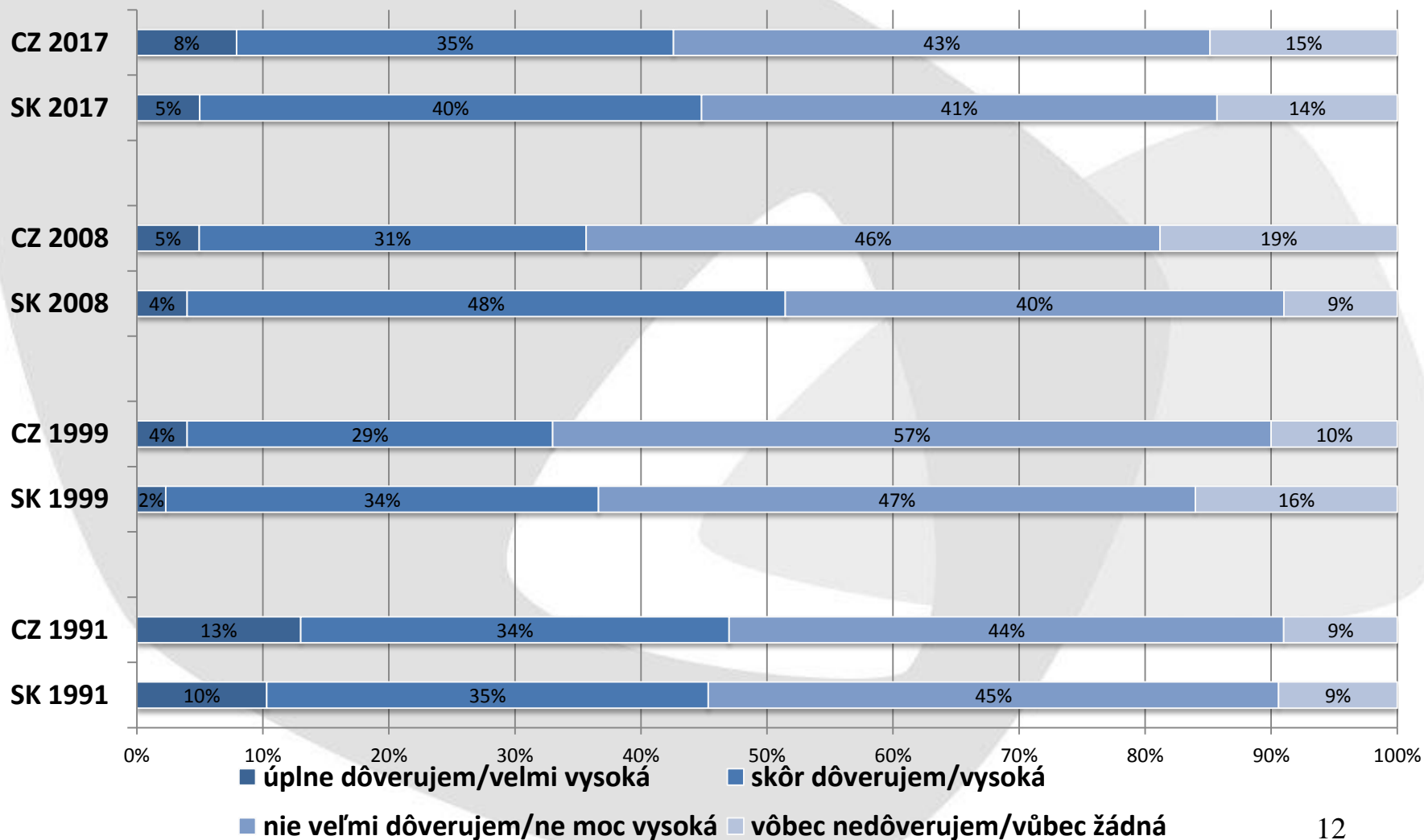
OPTIMISTICKÉ VNÍMANIE welfare state

- poukazujú na pozitívne efekty opatrení sociálneho štátu
- reakcie na pesimistov, názor, že ponúkajú príliš schematický, prvoplánový príbeh, argumentujú bez dôkazov
- občianska spoločnosť sa naďalej rozvíja (príklad Škandinávia), rastie zapojenie jednotlivcov do aktivít dobrovoľných organizácií
- morálka neklesá, neklesajú ani pro-sociálne postoje, dôvera v iných a pod.
- sociálne výdavky vytvárajú príležitosti na participáciu jednotlivcov v dobrovoľných organizáciách, kluboch a sieťach
- dôvera v inštitúcie stúpa, ak majú obyvatelia pocit, že štát im zabezpečuje dobrú starostlivosť

OPTIMISTI	PESIMISTI
<ul style="list-style-type: none">• ak rastie štátom organizovaná formálna solidarita a morálka (silný sociálny štát), rastie zároveň neformálna solidarita a občianska morálka (<i>communicating vessels hypothesis</i>)	<ul style="list-style-type: none">• silný sociálny štát znamená následný pokles neformálnej solidarity a občianskej morálky (<i>substitution hypothesis</i>)
<p>Autori Arts, Halman a Van Oorschot (2003) poukazujú na to, že nie je možné nájsť jednoznačné empirické dôkazy pre predpoklady a tvrdenia optimistov al. pesimistov – výsledky nie sú jednoznačné.</p> <p>Zmysluplnejšie vysvetlenia možno nájsť na úrovni analýzy jednotlivcov, než na úrovni krajín (napr. starší ľudia vykazujú vyššiu úroveň neformálnej solidarity a pod.). 11</p>	

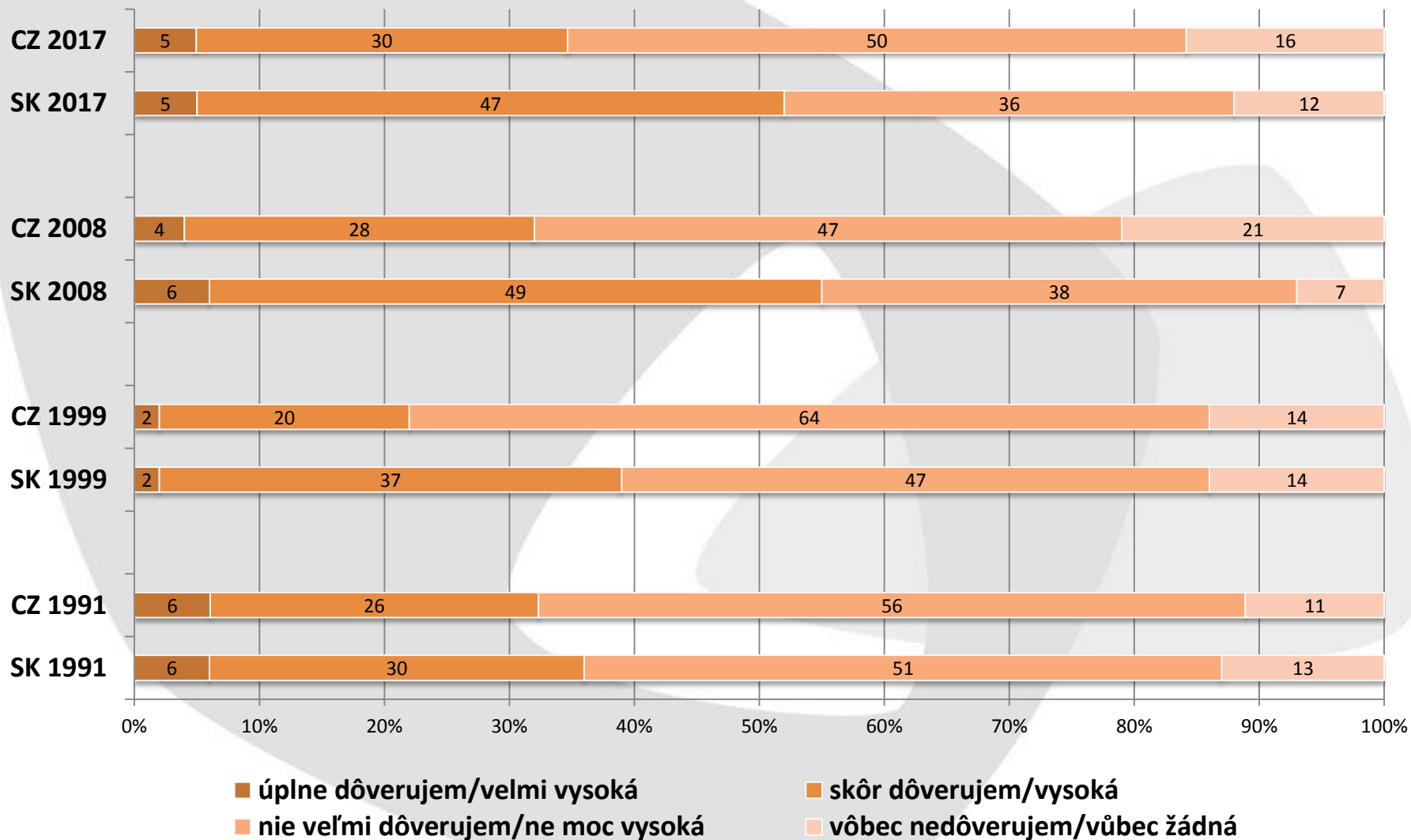

Dôvera v inštitúcie: systém sociálneho zabezpečenia

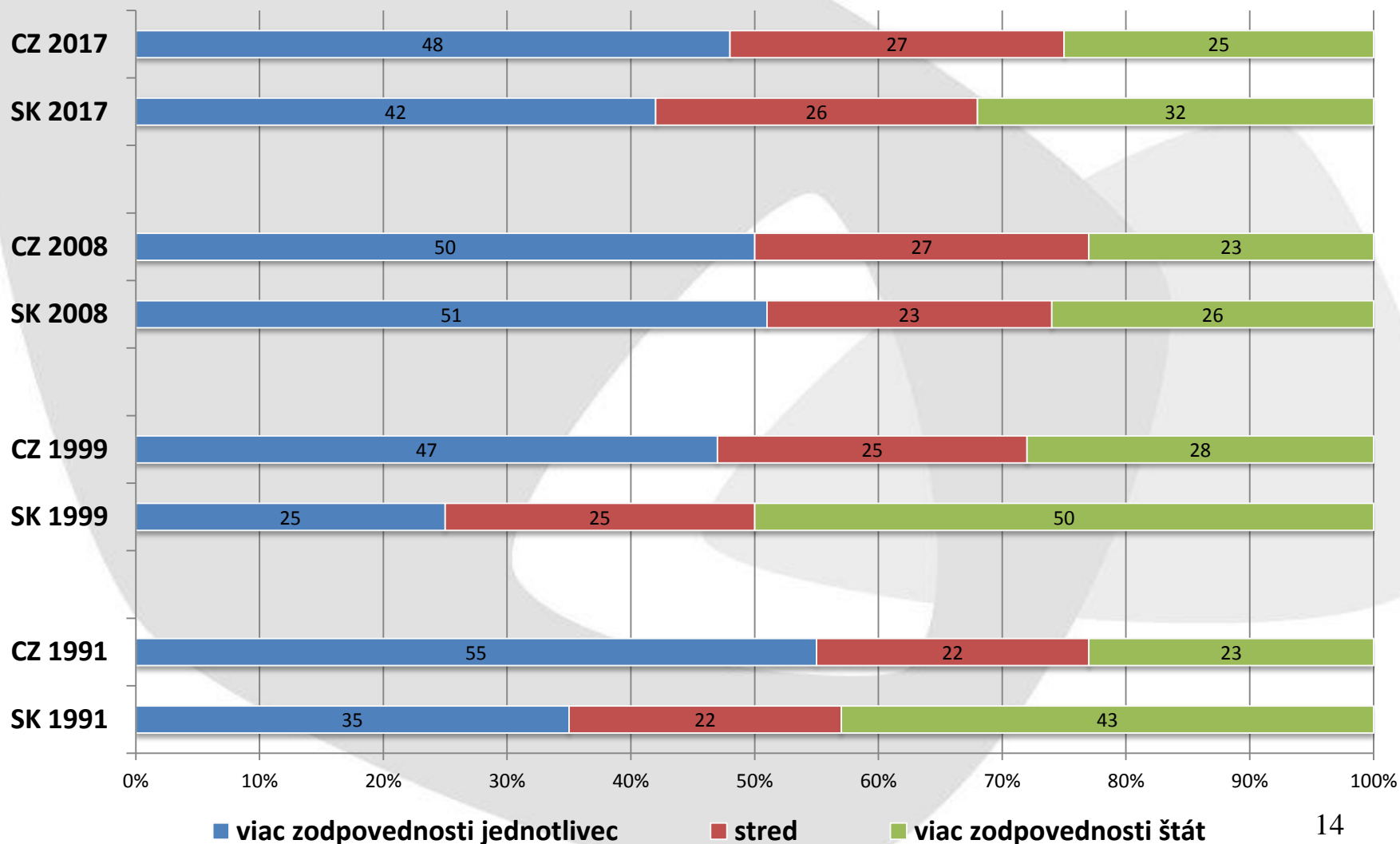

Dôvera v inštitúcie: verejná správa, úrady

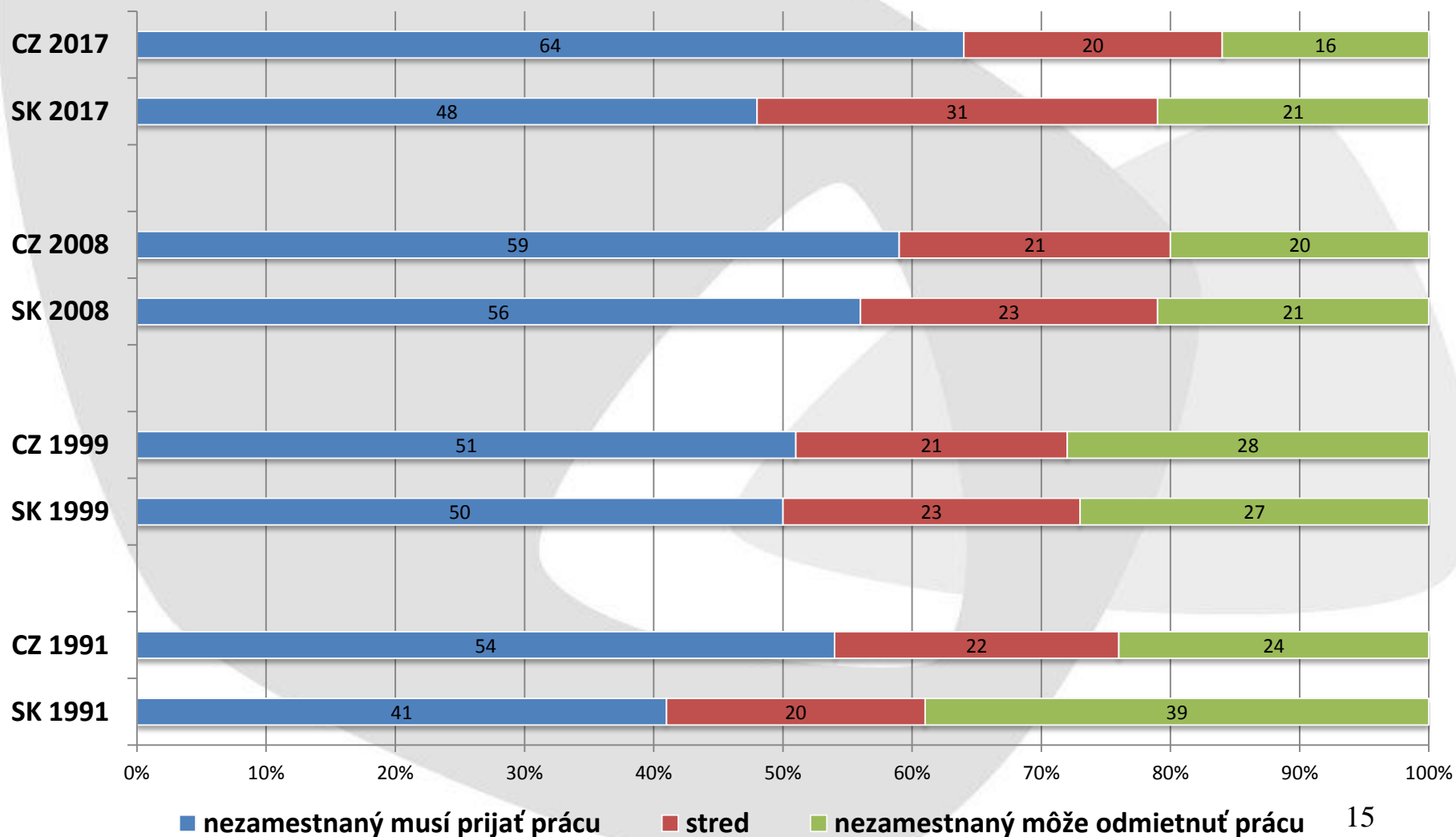

Protiklady: Jednotlivci majú prevziať viac zodpovednosti za seba vs. štát má mať viac zodpovednosti postarať sa o každého

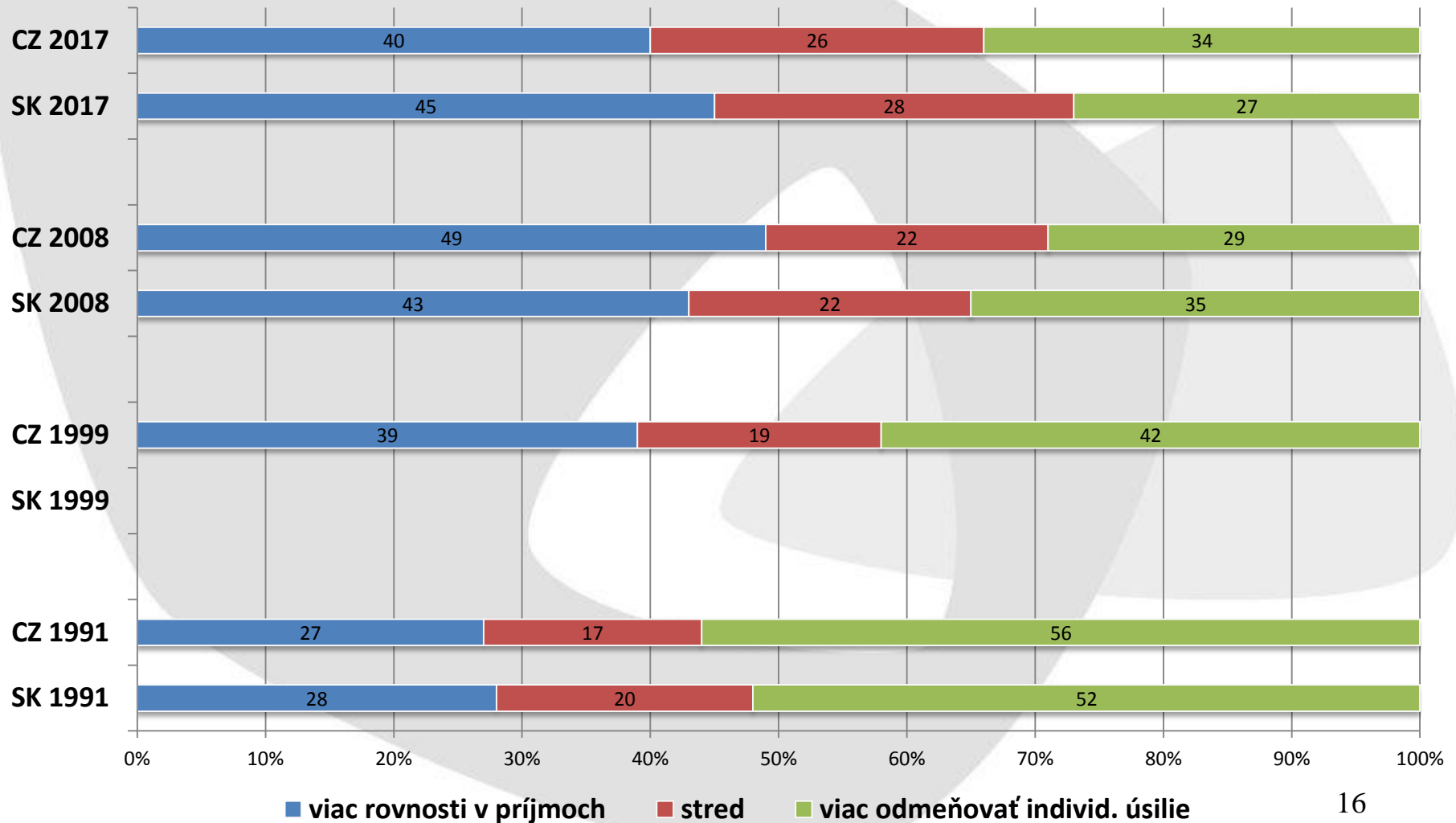

Protiklady: Nezamestnaní musia prijať prácu inak strata podpory vs. nezamestnaní majú právo odmietnuť prácu

Protiklady: *Viac rovnosti v príjmoch vs. lepšie odmeňovať individuálne úsilie (podnítiť úsilí jednotlivce)*

Prečo u nás niektorí ľudia žijú v chudobe/nouzi?

- Pretože im **nepraje šťastie / majú smúlu**
- Pretože sú **lenivý** a nemajú dostatok pevnej vôle / z **lenosti a nedostatku pevnej vôle**
- Pretože **v našej spol. je nespravodlivosť / v našej spol. je bezprávie**
- Je to **nevyhnutná súčasť vývoja modern. sveta / nevyhnutelne to patrí k pokroku**
- Žiadny z uvedených (spontánne)

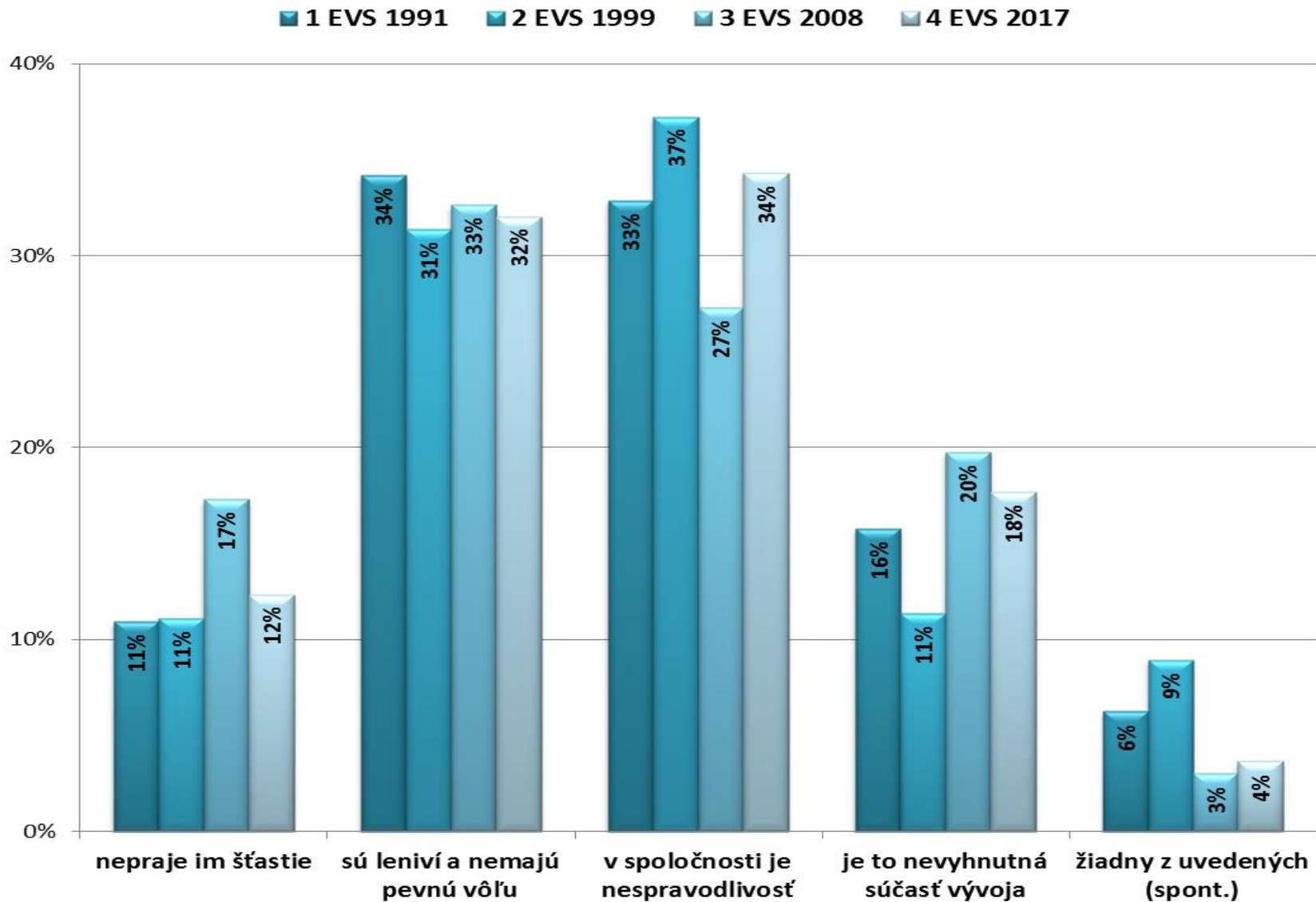
Chudoba: zlyhanie alebo osud?

Van Oorschot, W. – Halman, L., 2000

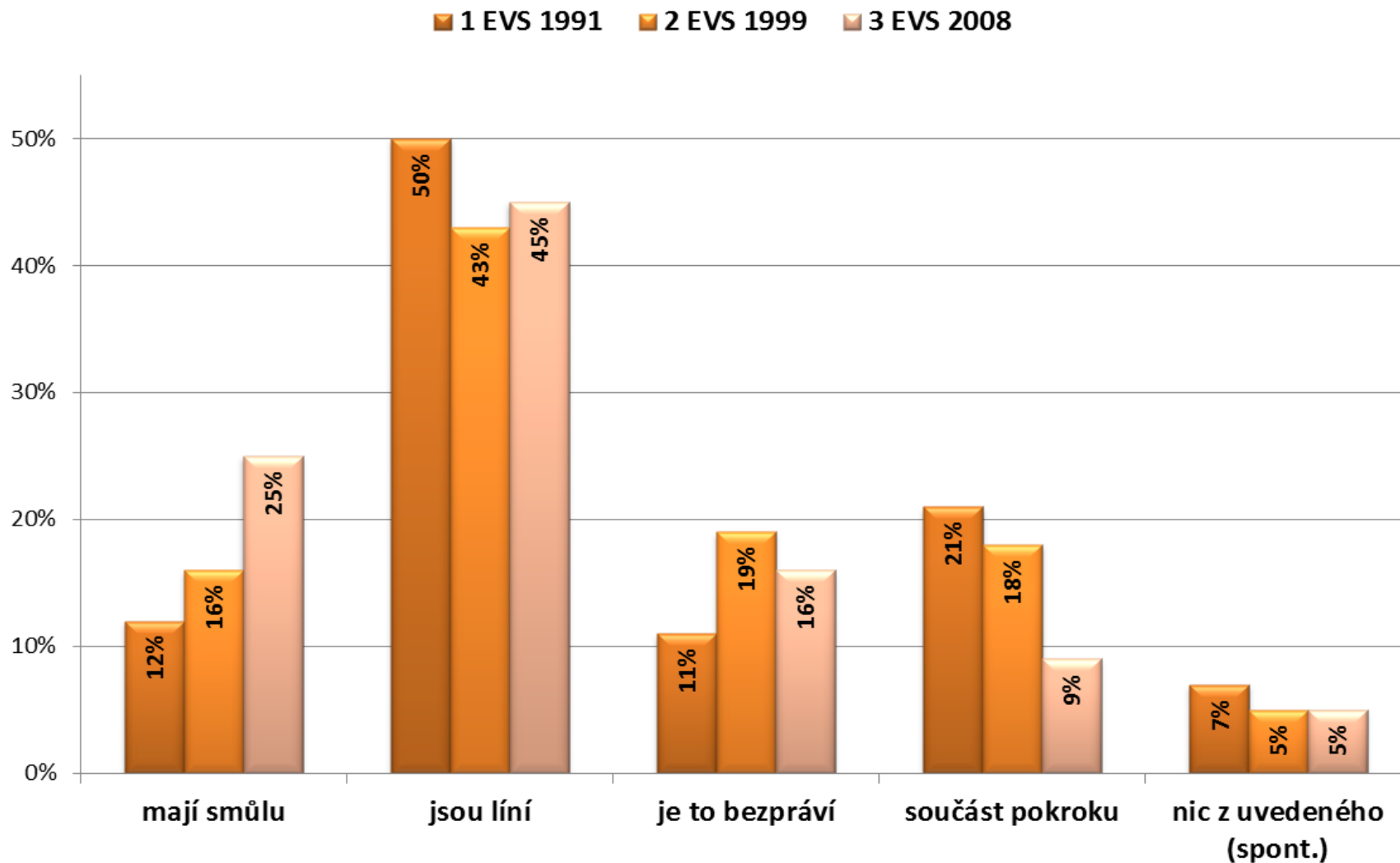
	Individuálne príčiny	Spoločenské príčiny
Zlyhanie	Zlyhanie jednotlivca Chudobní sú leniví, nevedia šetriť, nemajú dobrú morálku	Zlyhanie spoločnosti Chudobní sú obeťami konania iných, sú obeťami sociálnej nespravodlivosti
Osud (údel)	Osud jednotlivca Chudobným nepraje šťastie	Osud spoločnosti Chudobní sú obeťami nekontrolovateľného spoločenského a globálneho vývoja

SK 1991-2017: Prečo u nás niektorí ľudia žijú v chudobe?

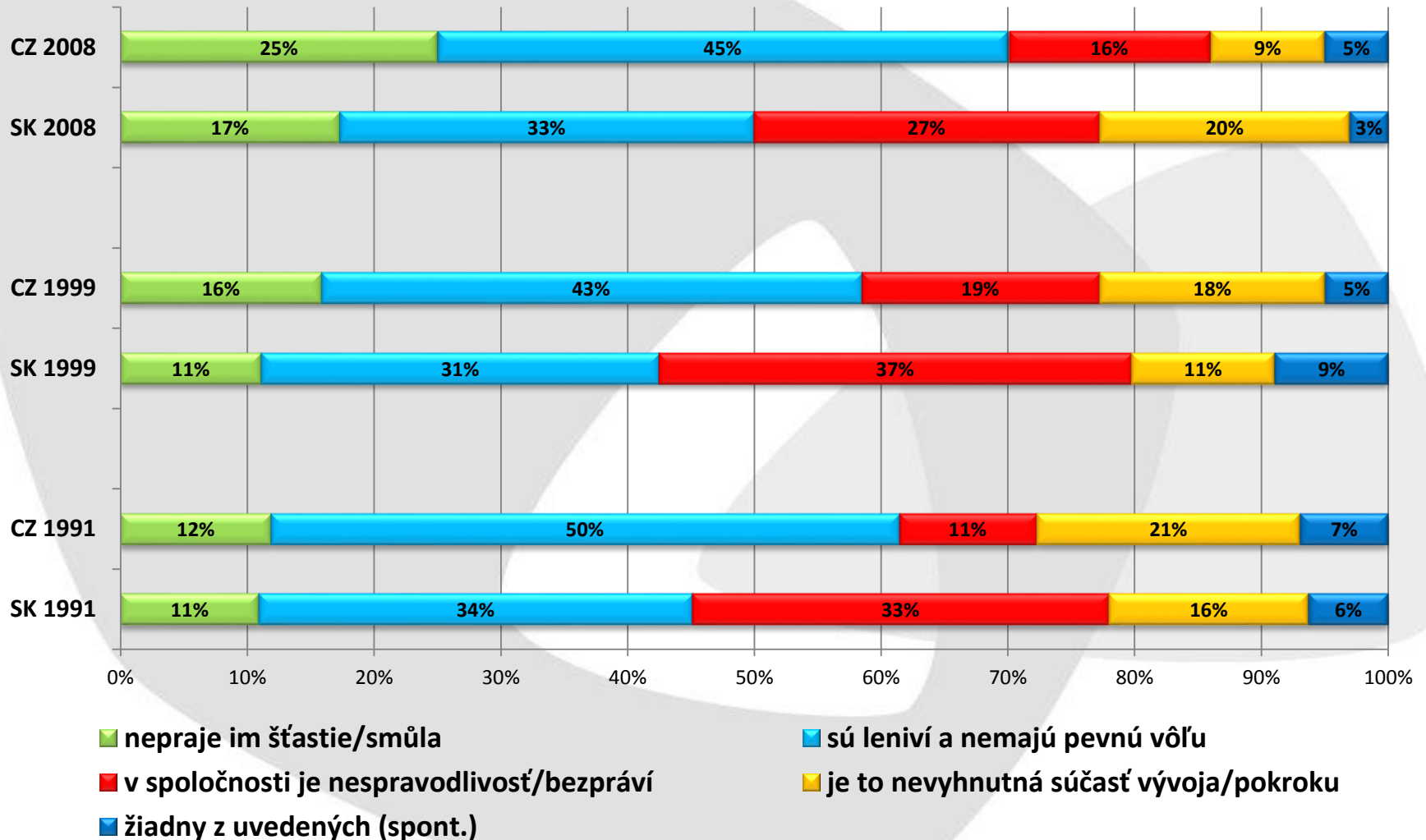

CZ 1991 – 2008: Proč jsou u nás lidé, kteří žijí v nouzi?

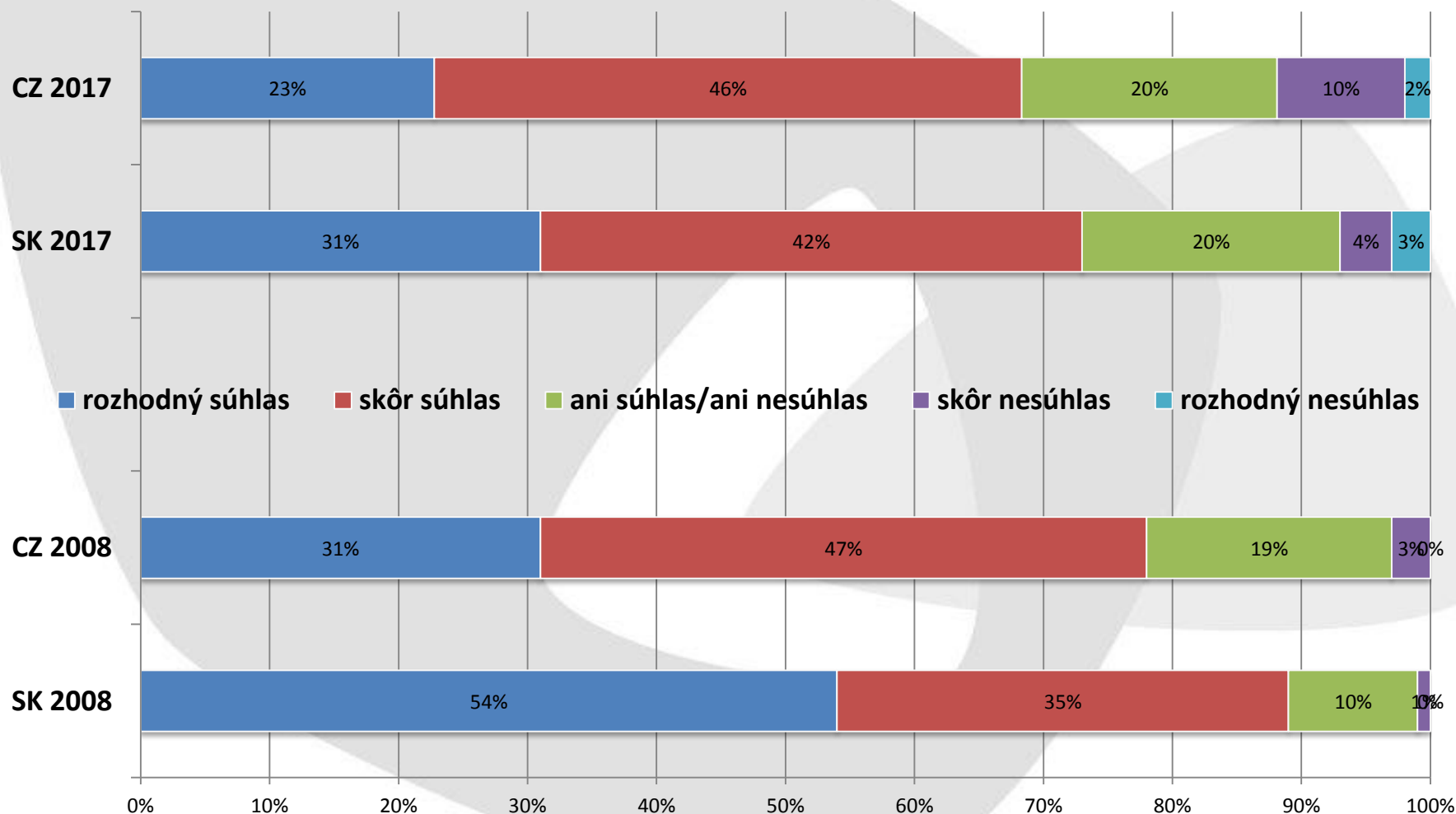

Vnímanie príčin chudoby: CZ a SK porovnanie v rokoch 1991 - 2008

Vzájomná pomoc v rodine: Dospelé deti majú povinnosť poskytnúť svojim rodičom dlhodobú starostlivosť / Když vážná nemoc, křehké zdraví...

Informácie o EVS

Website	http://www.europeanvaluesstudy.eu/
Atlas of EVS	http://www.atlasofeuropeanvalues.eu/
Facebook	https://www.facebook.com/europeanvaluesstudy/